DEO OPTIMO MAXIMO UNI ET TRINO, VIRGINI DEIPARÆ,

ET SANCTO LUCÆ ORTHODOXORUM MEDICORUM PATRONO.

POTENTISSIMO ET SERENISSIMO LUDOVICO CAROLO BORBONIO,

EUGARUM COMITI, REI TORMENTARIÆ PRÆFECTO, AQUITANIÆ PROREGI.

1687

# QUÆSTIO MEDICA,

## CARDINALITIIS DISPUTATIONIBUS MANE DISCUTIENDA IN SCHOLIS MEDICORUM, DIE JOVIS XX. MARTII MDCCXXI.

M. FRANCISCO AIGNAN, Doctore Medico, Præside.

*An ab animi pathematis functionum læsio?*

SANITATEM in æquabili & recto functionum exercitio positam contendimus, quæ si ferientur aut lædantur, æger homo, pro vitâ, mortem trahit perennem; si planè cessent, irremeabilis calcanda via lethi. Vitæ unicum solatium optima valetudo, (a) λάθω τὸ ὑγιαίνειν, illa est cujus præsentiâ vis corporis & forma constant, cui divitiæ & quæcunque apud homines in pretio sunt, inservire necesse est; blandissimum oppidòque divinum bonum & vitæ instar umbræ fugientis exquisitissimum condimentum. Quid enim insculptâ sanitate optabilius dici vel excogitari potest? nil profectò. Quæ, obsecro, opes vel attalicæ corpus oblectare possunt, dùm morborum torturis miserè excruciamur ac tabescimus? cupiunt omnes valere, insistunt tamen iis quæ citissimo gradu & recto tramite ducunt ad mortem. Quid agendum, agnoscunt: meliora vident probantque, sequuntur deteriora. Heu adulteratæ mentes! nullum à summo Numine munus concessum præstantius, continuis animi perturbationibus jactati, pro nihilo ducunt: invidiæ, iræ, ambitioni dediti, honoribus divitiisque nunquam satiati, quò plus habent eò ampliùs expetunt. A Poeta Græco longè sentiunt.

> Ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνατῷ·
> Τὸ δὲ δεύτερον, καλὸν φυὰν
> Τρίτον δὲ τὸ πλουτεῖν ἀδόλως (a)

(a) Arist. lib. 2. Rhet.

(a) Apud Platon. lib. 6. de Republic.

Non minus à Menandri abhorrent sententiâ:

> Οὐκ ἔστιν ὑγιείας κρεῖττον οὐδὲν ἐν βίῳ.

Quis jam de sanitate tuendâ sapienter sollicitus? bonorum jacturis & fortunæ ludibriis illæsus: felix quem vita umbratilis à curis adulatorumque blanditiis amovet, & rebus in arduis non secùs ac bonis mentem æquam servare monet. Non semper sævit dirus Aquilo, sedatisque tempestatibus cœlo sereno fit tandem æquor tractabile. Felicitas una rectè valere; quidquid itaque eam turbare potest procul rejicias? fugaces labuntur anni & qui terræ munere vescimur, omnibus manet enaviganda tristis Acherontis unda, lustrandaque sunt Plutonia regna. Proh dolor! Exortis ex constitutione aëris & tempestatum alimentorumque vitio morbis ineluctabilibus, indesinentet objici! motos præstat fluctus componere eisque occurrere. Suâ sorte contentus quisque vivat; præsentibus gaudeat; divis cætera permittat, quid sit futurum cràs quærere securus. Licet votis non faveat injusta & inconstans Fortuna, repulsæ nescia sordidæ virtus, intaminatis honoribus fulget; invidetur, non alget.

> *Rebus angustis animosus atque*
> *Fortis appare: sapienter idem*
> *Contrahes vento nimium secundo*
> *Turgida vela.*

DUPLICI parte constat omne vivens solidis & fluidis: tertiam homini à conditore infusam ratio demonstrat; hæc à corpore toto genere discreta, ψυχὴ Græcis, nobis verò anima. Vivunt & officio ritè defunguntur bruta; functionesque hac postremâ parte destituta debitè obeunt. Jugi & æquabili fluidorum circuitu vegetant, nutriuntur, tenduntur, relaxantur partes solidæ. Motum omnem, impetum & ἐνέργειαν à liquoribus deducito: solida ex se inertia; fluida verò quietis impatientia. Unde tam vecors innovandi libido? quâ auctoritate, quâve ratione solidorum vires fluidorum viribus longè præpollere asseritur? intempestivam mitte verecundiam; ob oculos, quæ majori fruuntur elaterio, habeto; Plantæ & arbores ex staminibus ligneis seu fibrillis quibus succi elaborantur & deferuntur, musculorum instar dispositis, parallelis, nodosis intersectionibus suffultis, contexuntur, mille modis flectuntur, contorquentur & incurvantur viri descendentes & succis irroratæ; siccescentes vel levissimo nisu franguntur, scinduntur. Ferrum poris reseratis & materiæ subtili perviis flexile; candens verò in gelidam immergatur aquam, constrictis hiatibus fragile. Quæ factis olim comprobata Medicina, nunc in figmenta tota abit. Quidquid moliuntur fluida à solidis mutuare dixeris? non omne tulit punctum qui certis incerta & veris falsa substituit. Contrahuntur musculi præsentiâ fluidi, relaxantur defectu; antagonistarum eadem licet opposita ratio. Contrahuntur villi tendinei propriâ vi, nullo superveniente fluido? esto; cur musculus contractus majorem capacitatem consequitur? creationis instanti contractæ erant partes; quibus quæso microscopiis fidem adhibuisti? aut pro contractione collapsum autumasti? fluidorum solâ potentiâ fit tenelli embrionis partium evolutio; micat cor, pulsant arteriæ, excernuntur liquores diversi in propria colatoria; illis inchoata vita procrastinatur & utiles vel individuo vel propagandæ speciei, vulgò recrementa, conservantur; alii verò inutiles & noxii foràs amanantur, excrementa dicta; suum seorsim singuli munus absolvunt; nec alter alteri nocet. Salivali humore, gastrico, pancreatico, bile, alimentorum coctio peragitur; lymphâ, nutritio; spiritibus ab ipsâ lymphâ, tenuitate tantùm discrepantibus, vigent functiones animales. Quid multa? absque fluido nulla subsiliendi resiliendique potestas. Licet solidorum vis, absque fluidorum interventu frustranea; ad justum tamen functionum exercitium requiritur priorum apta conformatio; quâ fluentium impetum sustinere queant aut urgentibus obsequi. Ex vitiosâ partium fabricâ in posteros translat, quàm plurimi morbi hereditarii. Sic fibrarum nimiâ tensione, melancholia, mania; exostosibus, tuberculis, epilepsis: texturæ pulmonum relaxatione & tenuitate, phtysis; vasis articulorum nimiùm amplis, arthriritis; tubulis item uriniferis, calculus; debitè constitutis liquoribus nec à præscripto motu deflectentibus, functiones integræ: citatiùs lentiùsve procedant, ordo & animalis œconomia pervertitur. Quot vicissitudines tum inspissatione, tum rarefactione experiuntur liquores? Quot itaque mala animi παθήματα secum inferunt. Motuum inordinationes, ἀταξίας, ἀνομαλίας, in fluidis perindè atque in solidis; hinc incandescentiæ sanguinis, febres, inflammationes: hinc syncopes, lipothymiæ. Apertâ pandoræ cistâ ægritudinum uberrima seges & ilias fluit, affigiturque humi auræ divinæ particula.

RUDIS & indigesta moles corpus sine animâ, nec à cæteris animantibus homo, ni eâ instructus, secerneretur. Spirant pulmones, palpitat cor in brutis, concoquunt, excernunt, vitalibus ideò & naturalibus muniis vacant; ipsis insitum intùmque naturale vivendi desiderium; ad vitæ perennitatem & securitatem alimenta naturæ suæ apta idoneaque seligunt. Immortalitatis quasi avida, generant, sibique similia procreant; non semper constanti valetudine fruuntur, remedia inquirunt, urgentibusque morbis præsentanea habent & vitam ulterius protraherent; sed quâ tenemur, eâdem mortis necessitate obstricta sunt: suo modo gaudent, suo modò quoque furunt, dolent, pavent. Peculiarem mechanicam profitearis? organorum artificium, liquorumque propulsionem & determinationem arguas? ἀντίληψιν aut ὑπόληψιν instar moveantur? Dispari ratione naturales & vitales functiones in homine absolvi, cave fingas? quosdam populos ab importuno hostium conspectu, interceptâ spontè respiratione se liberare fertur; ad alios phaleras, nec inanibus pascimur fabellis. Animi παθήματα à solâ mente pendere quis satis insciens affirmaverit? cur parentum indoles & mores in prolem transferuntur?

> *Fortes creantur fortibus & bonis*
> *Est in juvencis, est in equis patrum*
> *Virtus: nec imbellem feroces*
> *Progenerant Aquilæ columbam.*

Cur quæso, ad iram, ad hebetudinem proclives ex furibundis, hebetibus oriundi? cur ex lacte nutritio? tot suguntur variæ affectiones, quas tollere sæpius nemo potest & furcâ naturam expellas usque semper recurrit. Tot vitia in animam forsan refundes? injuriâ quidem; immortalis enim nullâ labe contaminari potest. A corpore potius repetas? nec ideò quod anima operationes suas consequenter ad motiones excitatas eliciat, ob quodvis in corpore delictum plectitur. Perversorum motuum & judiciorum erroneorum aliàs conscia; quod animæ naturæ repugnat. Quo pacto itaque functiones animales eliciuntur? Unionis lex abundè sufficit: eâ stabilitâ corpus inter & animam, occasione quarumdam in corpore motionum certæ cogitationes in mente exoriuntur & vice versâ. Datur, ut ità dicam, æquilibrium inter utramque substantiam. Mutatur & evertitur pro diversâ dispositione atque succorum temperie; unde hominum pro ætatis, vitæ generis, diætæ, sexûs ratione, regionis, habitationis loco, diversi affectus. Animæ cum corpore necessitudinem apprimè designavit hujus ætatis Philosophus posuitque in mutuâ & naturali conspiratione, consensu & cognatione idearum animæ cum cerebri vestigiis & παθήματα nomine motiones à motu inordinato spirituum animalium intellexit. Secùs phreniticorum, maniacorum & somniantium deliriorum causâ abdita nec aliâ viâ explanaretur. Inconcussum sit illud axioma, nihil esse in intellectu quod priùs non fuerit in sensu; hâc opinione imbuti Prisci Physici, sed ad animæ originem minus attenti, eam alii corpoream effinxerunt, illam alii initio creari & mori, harmoniam, ignem, aërem, aquam, sanguinem ipsum ex atomis conflatum putarunt;

> *Nunc animum atque animam dico*
> *Conjuncta teneri*
> *Inter se, atque unam naturam conficere*
> *Ex se.*
> *Is tibi nunc animus quali sit corpore*
> *Et undè*
> *Constiterit, pergam rationem reddere*
> *Dictis.*
> *Principio esse aio persubtilem atque*
> *Minutis*
> *Per quam corporibus factum constare.*

PRÆVIAM dispositionem in cerebro requiri ad imaginationem, judicia & animi παθήματα, jam dilucidè comprobatum. Pro primariâ præcipuâque passionum sede cor plurimi acceperunt. Quot modis sanguinis æquabilitatem in circuitu perturbare possunt, totidem functiones labefactant; variari pro varietate motuum, quis inficias ibit? inæqualem sanguinis circuitum in statu naturali, dices-ne? Ex vasis quidem latioribus in strictiora transmeat, non tamen acceleratur aut retardatur. Multiplicantur arteriolæ pro sanguinis per magnam arteriam delati quantitate: æquo pede procedit; plus temporis insumit diutiùsque moratur in minutissimis tubulis. Quid mirum? Breve spatium citiùs percurritur quàm longum; eâdem tamen velocitate fluida progrediuntur. Aut citatior sanguinis motus aut remissior. Citatiore, quâ vi propulsus sanguis latera vasorum feriet? Ruit fluidorum ordo; intensior fermentatio; pulsus vehemens, celer, durus, frequens, inæqualis. Secretiones non uno tenore, perversò prorsùs succedent. Neglectis orificiorum configurationibus aut ludibrio habito humore analogo transcolabuntur liquores. Stagnationes phlogoses productæ partes infarciunt; gravati pulmones anhelant. Transpiratio abundantior, aut copiosior sudor. Fermenti stomachalis, bilis, succi pancreatici parcior separatio coctioque feriatur. Tremula vox, tremula membra; inæquali fluxu spiritus irradiant & vivificant. Maximè mobiles & expediti, impetuque vehementi fibras cerebri tensas & elasticas succutiunt: hinc molestæ vigiliæ. Vibrationibus quasi monitionibus docilis & obsequiosa anima, ideas conformes suscipit; idearum conjunctione prout duæ aut plures fibræ moventur judicia elicit simplicia vel composita. Remittatur cordis motus aut lentescat; sanguinis fluiditas nativa motusque intestinus otiantur. Pulsus debilis, inæqualis, intercisus, formicans, vermicularis. Segniter protrusò sanguine, illa secretionum uberior transpiratio, nulla, aut saltem multùm imminuta. Tardescit alimentorum digestio perperamque se habet; pro nutritione totius corporis emaciatio; hebescunt sensus; solvuntur vires; ægrè moventur membra. Per flexuosas vias & anfractus minutissimorum vasculorum pervasurus sanguis, diametris tubulorum moleculas ampliores offerendo eâdem quâ defertur quantitate non redux, distenduntur vasa; comprimitur universa moles cerebri vasculosa & glandulosa; atonæ flaccescunt fibræ torpentibus spiritibus importunus obrepit somnus; non vivida imaginatio, lenta & tarda memoria, debile judicium. Quid? fatiscunt functiones animales. Expositorum symptomatum causam & originem inquiris? hæres? adesdum paulisper, ignoras quid possint, quidve ferre recusent animi perturbationes? ad sensationes jure referri possunt intentiora animi παθήματα, nec differunt à sensationibus cæteræ mentis operationes, nisi quod illæ à motu spirituum placido lenique fibrarum succussione excitentur: aliæ verò vehementiori spirituum agitatione & fortiori fibrarum vibratione producantur. Sensationibus itaque conferantur intensiora aut fortiora animi παθήματα, vi siquidem eâdem velocitate & impetu spiritus aguntur & propelluntur, fibræque cerebri pari succussionum numero quassantur. Sensationes vel externæ & ab objectis ambientibus, vel internæ, & internâ commotione promoveri notum. Ritu consimili animi perturbationes prodire, rationi consentaneum.

MUTUUS consensus, mutua functionum conspiratio: unâ offensâ quasi per sympathiam subsiliunt cæteræ & privato infortunio compatiuntur. Nervorum liquorumque communio. A statis muneribus simul descifcunt; nec nisi actu aut potentiâ suis defunguntur officiis, stat actionum integritas. Quàm misera quantùmque lugenda mortalis hominis conditio; firma, valida optimèque constituta sint solidarum partium stamina, ordine & symmetriâ sibi exactè respondeant, inutilem apparatum exhibebunt, brevi dejicientur in horasque mutabuntur. Sanguis licet quantitate non exuperans, sed rarefactus vasa præter modum distendet, aut citatiori motu adactus turbas ubique & dissidia suscitabit, aut lentè acto concidit solidorum mutuatum à fluidis portentosum robur & evanescit. Quid igitur timendum præstant intensiora animi παθήματα? quibus tantam inesse potentiam funesta cautèque vitanda comprobat experientia. Homines meditabundos videas infelicioris valetudinis; ægrorum turbam densissimè coagmentant luxu perditi, in scorta furentes, in aleam insanientes, temulentiâ vesani & quos torquent scelerati affectus aut perdunt cupiditates. Vim maximam habent animi perturbationes, non solùm corpus à naturali statu in morbum conjiciunt, sed & repentinam mortem interdùm afferre queunt. quæ priùs tranquillè & pacatè peragebantur mox commoventur & turbantur. Immodicâ advenante lætitiâ, nimis hærendo objecto, nec aliò derivatis spiritibus, serpit malum, medullis infigitur, ad cor usque pervadit venenum, seditiosos motus ubique dispergit & mortem nonnunquam accelerat. Lætitiæ affectibus affinis est ira, ignescente animo ardet ossibus dolor, increscunt animo discordiæ, acribus oculis ignis micat, stillant minaces, vix se sedibus retinent, torvus aspectus, & quem invasit illa mægera, violentus, audax, ferox, mutus suique dissimilis:

> *Ora tument irâ, nigrescunt sanguine venæ,*
> *Lumina gorgoneo sævius angue micant.*



incandescit sanguis, claustra perrumpit, tumultuantur spiritus, permixti humores separantur, transcolantur, in contrarias quandòque scinduntur partes; mens licet intacta & integra, uti perculsa cernitur, corporis motionibus obsecundat, & strictam utriusque necessitudinem apertissimè declarat. An rectum fiat functionum exercitium, spiritus debitè influant, æquabiliter propellatur sanguis, deviantesque succos ad pristinum statum reducere facilè, te sub judice lis sit. Febres diarias accendit ira, & si adsit cacochymia, putridas. Inopinatas subitaneasque mortes accersit. Quem urit effrenis amor, vulnus alit venis tacitumque vivit sub pectore, progressus calor labefactata currit per ossa, in corde horrent sagittæ, illas evellere arduum, occultus inspiratur ignis fallitque veneno, latiùs serpit mali contagium, calorem immodicum per artus disseminat, pulsus inæqualis, modò celer, modò tardus; hebescit universum genus nervosum, musculi omnes influxu, quo debebant continuò roborari, defraudantur, nec uno respectu valetudini officit; emaciatio, colliquatio, tabes, mors. Quantâ curâ nascenti vesano amori fortiter obsistendum ex sequentibus depromas:

> *Nec Veneris, nec tu Vini capiaris amore*
> *Uno namque modo Vina Venusque nocent*
> *Ut Venus enervat vires: sic copia Bacchi*
> *Et tentat gressus debilitatque pedes*
> . . . . . . . . . . . .
> *Denique cùm mentes hominum furiarit uterque*
> *Et pudor & probitas & metus omnis abest.*

Non minora exitia minatur metus; frigidus horror quatit membra, concretusque sanguis coit formidine, gelidus sudor manat è corpore, vox faucibus hæret, fugit color, auferuntur vires, ferè exanimem relinquit quem tetigit metus, mentem obnubilat, facultates animales perturbat, omnibus sensibus internis externisque ruinam intentat, vitiat & inficit cunctas actiones, vis imaginatrix læditur, canitiesque præmatura senectutem præcipitat: febres ex humorum commotione, morbique diuturni, ut epilepsia, oriuntur. Vita ipsa extinguitur. Invadit tristitia? post equirem sedet, æratas scandit naves, intimioresque penetrat recessus, humorum diathesim destruit, insignemque melancholiæ proventum exaggerat. Nec tædiosâ enumeratione affectuum animæ ulteriùs immorabor; eorum siquidem effectus pensitando ad superiores aut jam expositos referas. Quis enim sanæ mentis intensiora animi παθήματα functionum integritati infensissima esse negabit? humani corporis fabricam ignorabit, liquorum scaturiginem, motum, distributionem, usum non sapiet; nec unde sanitas, unde morbus habebit. Beatus itaque terque beatus ἀπαθὴς quem non torquet ambitio, avaritia non regit, nec iræ & amoris procellæ excruciant, immò vacuus & liber ab omni perturbatione animi.

*Ergo ab animi pathematis functionum læsio.*

Proponebat Parisiis ANDREAS-JOSEPHUS SERON, Parisiensis, Baccalaureus Medicus, A. R. S. H. 1721. à sextâ ad meridiem.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10